

נזירות וקדושה

הפסוקים

עיינו בפרשת נזיר במדבר פרק ו' פסוקים א' עד כ"א.

- ❖ מהי נזירות ומה היא כוללת? מה משמעותם של הדברים הכלולים בנזירות?
- ❖ כיצד מתוארת דמותו של הנזיר? האם היא חיובית או שלילית?

מדרשים ותלמוד

- ❖ מהו האידיאל הדתי לפי הדרשה הבאה?

במדבר רבה פרשה י ד"ה איש או

פרשת נזיר נדרשת לפניך ולאחריה. כיצד לאחריה? זאת תורת הנזיר וגו': מה כתיב אחרי? (במדבר ו) כה תברכו את בני ישראל וגו' וכי מה ענין זה לזה? אלא כך צוה הקב"ה: כשם שאין הנזיר טועם יין - אף אתם לא תטעמו יין כשתהיו מברכים את ישראל, לכך כתיב "כה תברכו" בענין נזיר, ולכך אין הכהנים נושאים כפיהם במנחה, משום שכרות.

כיצד נדרשת לפניך? איש או אשה כי יפליא וגו' מה כתיב למעלה (שם במדבר ה) זאת תורת הקנאות. וכי מה ענין זה לזה? אלא כשהם משקים את הסוטה היו אומרים לה: הרבה יין עושה, וכל ישראל עומדים שם, אנשים ונשים, ואם היתה טמאה וצבתה בטנה וגו', וכשם שבודקים אותה, כך בודקים אותו, והיו ישראל האנשים והנשים שהיו רואין באים לתוך בתיהם ואומרים: אוי לי לפלוני ולפלונית ששנתו יין ונשתכרו ועברו עבירה ומתו. נשבע אני שאיני שותה יין לעולם, שלא יהא לי כמותו, וכן הנשים אומרות. לכך נסמכו זו לזו - אמר הקב"ה: אם נזיר אדם מן היין כך תורתו איש או אשה כי יפליא וגו', ד"א כשם שהנזיר מובדל מין כך אני מבדיל את הסוטה משאר נשים לרעה.

- ❖ מהי המחלוקת התפיסית בין הדורשים את פרשת נזיר לפניך לבין הדורשים אותה לאחריה?

במדבר רבה (וילנא) פרשה י

להזיר לה' - שמעון הצדיק (היה כהן) אמר מימי לא אכלתי אשם הנזיר אלא אחד פעם אחת עלה אלי אחד מן הדרום וראיתיו אדמוני ויפה עינים וטוב רואי וקווצותיו מסודרות תלים תלים אמרתי לו מה ראית להשחית את השער הנאה הזה גם לי רבי רועה הייתי בעירי והלכתי למלא את הניאוב מן המעיין וראיתי את הבוביא שלי בתוך המים ופחז יצרי עלי ובקש לאבדני מן העולם אמרתי לו רשע מה אתה מתגאה בדבר שאינו שלך של עפר של רמה ושל תולעה הוא עלי להקדישך לשמים ולגלחך לשמים והרכנתי את ראשי ונשקתיו ואמרתי לו כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל עליך אמר הכתוב להזיר לה',

ר' מונא בעי למה לא היה שמעון הצדיק אוכל אשם נזיר א"ת מפני שנזיר חוטא הוא על שציער עצמו מן היין וכילא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב או חטאת דם מימיו סבור שמעון הצדיק בני אדם מתוך הקפדה הם נודרים בנזיר וכיון שהם נודרים מתוך הקפדה סופן לתהות וכיון שהוא תוהה נעשו קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה וזה מתוך ישוב הדעת נדר ופיו ולבו שוים.

- ❖ מה עמדתו של שמעון הצדיק ביחס לנזירות? האם הסברו של ר' מונא הכרחי?

במדבר רבה פרשה יא

ולענוים יתן חן - אלו הנזירים שתופשים ענוה בעצמן שנזורים מן היין ומגדלים פרע כדי לענות עצמן ולהשמר מן העבירה הקב"ה נותן להם חן כמו שכתוב בברכת כהנים "ויחנך".

כבוד חכמים ינחלו - לפי שהיו הנזירים יראים מן החטא נקראו חכמים, כמה דתימא (תהלים קיא) "ראשית חכמה יראת ה'" ואומר "הן יראת ה' היא חכמה" נוחלים כבוד, שהקב"ה נושא פניו אליהם ומשיא להם שלום, שבעת שאדם יושב בשלום בביתו הוא כבודו וכה"א (=וכן הוא אומר) הכבד ושב בביתך שכן כתיב אחר פרשת נזיר ברכת כהנים שכתוב בה וישם לך שלום [...]. לכך נאמר פרשת ברכת כהנים אחר פרשת נזיר שכל מי שמזיר עצמו מן היין לשם שמים זוכה לכל הברכות האמורות בברכת כהנים מנין כמה שאומר בענין כה תברכו וגו'.

❖ מה מלמדים המקורות הבאים על המוטיבציה לנזירות?

תלמוד ירושלמי מסכת נדרים פרק א ה"א

דתני בשם ר' יודן (יהודה) טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם טוב מזה ומזה שלא תדור ר"מ (ר' מאיר) אומ' טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. טוב מזה ומזה - נודר ומשלם, וכן הוא אומר: נדרו ושלמו לאלהיכם, דתני בשם רבי יודה: חסידים הראשונים מתאוין להביא קרבן חטאת לא היה המקום מספיק בידם חטא, והיו נודרים בנזיר בשביל להביא קרבן חטאת. רבי שמעון אומר: חוטאים היו שהיו נודרים בנזיר שנאמר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש חטא זה על נפשו שמנע עצמו מן היין.

תלמוד בבלי מסכת תענית דף יא עמוד א

אמר שמואל: כל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר כי האי תנא (=כמו אותו תנא), דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר (במדבר ו') וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר - על אחת כמה וכמה. רבי אלעזר אומר: נקרא קדוש, שנאמר (במדבר ו') קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו. ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר - על אחת כמה וכמה

מסילת ישרים - ר' משה חיים לוצאטו

פרק י"ג: בבאור מדת הפרישות:

הפרישות, היא תחלת התסירות. ותראה שכל מה שבאנו עתה הוא מה שמצטרך אל האדם לשיהיה צדיק, ומכאן ולהלאה הוא לשיהיה חסיד. ונמצא הפרישות עם התסירות הוא כמו הזהירות עם הזריזות, שזה בסור מרע וזה בעשה טוב. והנה כלל הפרישות הוא מה שאמרו זכרונם לברכה (יבמות כ'), "קדש עצמך במדת לך", וזאת היא הוראתה של המלה עצמה פרישות, רוצה לומר, להיות פורש ומרחיק עצמו מן הדבר, והינו שאוסר על עצמו דבר התר, והפונה בזה לשלא יפגע באסור עצמו. והענין, שכל דבר שיוכל להנלד ממנו גרמת רע אף על פי שעשוי אינו גורם לו, וכל שכן שאינו רע ממש, ירחק ויפריש ממנו...

והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת ז), "אל תהי צדיק הרבה". ונבאר עתה הפרישות הטוב ונאמר, כי הנה אחר שהתבאר לנו היות כל עניני העולם נסיונות לאדם, וכמו שפיתנו כבר למעלה והוכחנוהו בראיות, והתאמת לנו גם כן רב חלשת האדם וקרבנות דעתו אל הרעות, יתברר בהכרח שכל מה שייכל האדם להמלט מן הענינים האלה ראוי שיעשהו, כדי שיהיה נשמר יותר מן הרעה אשר ברגליהם, כי הנה אין לך תענוג עולמי אשר לא ימשך אחריו איזה חטא בעקבו, דרך משל, המאכל והמשתה כשנקו מכל אסורי האכילה הנה מתרים הם, אמנם מלוי הנכס מושך אחריו פריקת העל ומשתה היין מושך אחריו הזנות ושאר מינים רעים...

כלל הדבר, כיין שכל עניני העולם אינם אלא סכנות עצומות, איך לא ישבח מי שירצה להמלט מהם, ומי שירבה להרחיק

מהם. זהו ענין הפרישות הטוב שלא יקח מן העולם בשום שמוש שהוא משתמש ממנו אלא מה שהוא מכרח בו מפני הצורך אשר לו בטבעו אליו...
והוא משאל ותאמר, אם כן אפוא, שזה דבר מצטרך ומכרח, למה לא גזרו עליו החכמים, כמו שגזרו על

הסניגות ותקנות שגזרו? הנה התשובה מבארת ופשוטה, כי לא גזרו חכמים גזרה אלא אם כן רב הצבור יכולים לעמד בה, ואין רב הצבור יכולים להיות חסידים, אבל די להם שיהיו צדיקים...
אך הפרישות הרע הוא כדרך הסכלים, אשר לא די שאינם לוקחים מן העולם מה שאין להם הכרח בו, אלא שפכר ומנעו מעצמם גם את המכרח ויפסרו גופם ביסורין ודברים זרים אשר לא חפץ בהם ה' כלל, אלא אדרבה חכמים אמרו (תענית כב), "אסור לאדם שישגף עצמו", ובענין הצדקה אמרו (ירושלמי סוף פאה), "כל מי שצריך לטל ואינו נוטל, הרי זה שופך דמים", וכן אמרו (תענית כב), "לנפש חיה" - ונשמה שנתתי בך החיה אותה..."

הרי לך הכלל האמתי, שכל מה שאינו מכרח לאדם בעניני העולם הרי ראוי לו שיפריש מהם, וכל מה שהוא מכרח לו מאיזה טעם שיהיה, כיין שהוא מכרח לו, אם הוא פורש ממנו, הרי זה חוטא. הנה זה כלל נאמן. אך משפט הפריטים על פי הכלל הנה אינו מסור אלא אל שקול הדעת, ולפי שכלו יהלל

עצמו מעט", שהוא מה שיוכל האדם לקנות בהשתדלותו, "מקדשים אותו הרבה", שהוא העזר שעוזר אותו השם יתברך, וקמו שכתבתי:

והנה, האיש המתקדש בקדשת בוראו, אפלו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות עניגי קדשה ממש, וסימנך אכילת קדשים, שהיא עצמה מצנת עשה, ונאמרו ו"ל (פסחים נט), "כִּהְיִים אוֹכְלִים וּבְעֵלִים מתפפרים"...

ותראה עתה ההפך שבין הטהור לקדוש, הטהור - מעשיו החמריים אינם לו אלא הכרחיים והוא עצמו אינו מתפונן בהם אלא על צד ההכרח, ונמצא שעל ידי זה יוצאים מסוג הרע שבחמריים ונשארים טהורים, אך לכלל קדשה לא באו, כי אלו היה אפשר בלתם כבר היה יותר טוב. אך הקדוש, הדבק תמיד באלהיו ונפשו מתהלכת בין המשפלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאלו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עוֹדְנוּ פֹה בְעוֹלָם הַזֶּה, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשפון, כמקדש וכמזבח, וכמאמר ו"ל (בראשית רבה פב), "ויצל מעליו אלהים" (בראשית לה) - האבות הן הן המרכבה, וכן אמרו, "הצדיקים הן הן המרכבה", כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש. ומעתה - המאכל שהם אוכלים הוא כקרנן שעולה על גבי האשים, כי נדאי הוא שהיה נחשב לעלוי גדול אל אותם הדברים שהיו עולים על גבי המזבח, כי הן נקראים לפני השכינה, וכל כך יתרון היה להם כזה עד שהיה כל מינם מתברך בכל העולם, וכמאמר ו"ל במקדש, כן המאכל והמשטה שהאיש הקדוש אוכל עליו הוא למאכל שהוא ולמשטה שהוא וכאלו נקרב על גבי המזבח ממש...

איש, כי אי - אפשר לקבץ כל הפרכים, פי רבים. ואין שכל האדם יכול להקיף על כלם אלא דבר דבר בעתו:

בפרק כ"ו: באור מדת הקדשה ודרך קנייתה:

ענין הקדשה כפול הוא, דהינו, תחלתו עבודה וסופו גמול, תחלתו השתדלות וסופו מתנה, והינו שתחילתו הוא מה שאדם מקדש עצמו וסופו מה שמקדשים אותו. והוא מה שאמרו ו"ל (יומא ט), "אדם מקדש עצמו מעט - מקדשים אותו הרבה, מלמטה - מקדשים אותו מלמעלה":

ההשתדלות הוא שהיה האדם נבדל ונעתיק מן החמריים לגמרי ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלהיו. ועל דבר זה נקראו הנביאים, מלאכים, כענין שאמר באהרן (מלאכי ב), "כי שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה ובקשו מפייהו, כי מלאך ה' צבאות הוא", ונאמר (דברי הימים - ב לו), "ויהיו מלעבים במלאכי אלהים" וגו'. ונאפילו בשעת התעסקו במעשים הגשמיים המכרחים לו מפאת גופו, הנה לא תזוז נפשו מדבקותה העליון, וכענין שאמר (תהלים סג), "דבקה נפשי אחריך בי תמכה ומינך". ונאמר לפי שאי - אפשר לאדם שישים הוא את עצמו במצב הזה, כי כבר הוא ממנו, כי סוף סוף חמרי הוא וכשר - נדב, על כן אמרתי, שסוף הקדשה מתנה, כי מה שיוכל האדם לעשות - הוא ההשתדלות ברדיפת הידיעה האמתית והתמדת ההשפלה בקדשת המעשה, אך הסוף הוא, שהקדוש ברוך הוא יזריכהו בדרך הזה שהוא חפץ ללכת בה, וישנה עליו קדשתו ויקדשהו, ואז יצא בידו זה הדבר שיוכל להיות בדבקות הזה עמו יתברך בחמירות, כי מה שהטבע מונע ממנו - יעזרהו יתברך ויסיע לו, וכענין שאמר (תהלים פד), "לא ימנע טוב להולכים בתמים". ועל כן אמרו במאמר שזכרתי, "אדם מקדש

שמונה פרקים לרמב"ם, הפרק החמישי - בשימוש בכוחות הנפש לתכלית אחת.

ואם יזדמן שיהיה נמאס - יהיה. או שיכוון אל הערב לפי העיון הרפואי, כגון שנחלשה תאוותו למאכל, ויעוררה במאכלי תאוה ערבים ומתובלים, וכן אם התעוררה עליו מרה שחורה, יסירה בשמיעת שירים ומיני נגינות, ובטיול בגנות ובבניינים נאים, וכישיבה עם צורות נאות, וכיוצא בזה ממה שירחיב הנפש, ויסיר דאגת המרה השחורה ממנה. ותהיה הכוונה בכל זה - שיבריא גופו, ותכלית בריאות גופו - שידע. וכן כשינוע

משל זה: שישים הכוונה באכילתו, ושתיותו, ובעילתו, ושנתו, ויקיצתו, ותנועתו ומנוחתו - בריאות גופו בלבד, והכוונה בבריאות גופו - שתמצא הנפש כליה בריאים ושלמים לאחוז בחוכמות, ולקנות מעלות המידות והמעלות השכליות, עד שתגיע לאותה התכלית. ועל זה ההקש לא יכוון אז אל ההנאה בלבד, עד שיבחר מן המאכל והמשתה היותר ערב, וכן בשאר ההנהגות, אלא יכוון אל המועיל, ואם יזדמן שיהיה ערב - יהיה,

ראוי לאדם להעביד כוחות נפשו כולם לפי הדעת, כפי שהקדמנו בפרק אשר לפני זה, ולשים לנגד עיניו תכלית אחת, והיא: הדגת ה', יתפאר ויתרומם, כפי יכולת האדם, רצוני לומר: ידיעתו. וישים פעולותיו כולן, תנועותיו ומנוחותיו וכל דיבוריו, מביאים אל זאת התכלית, עד שלא יהיה בפעולותיו בשום פנים דבר מפועל ההבל, רצוני לומר: פועל שלא יביא אל זאת התכלית.

כל הנהגותיו - בריאות גופו והמשך מציאותו על השלימות, כדי שישארו כלי כוחות הנפש, אשר הם איברי הגוף, שלמים, ותתעסק נפשו מבלי מונע במעלות המידות ובמעלות השכליות... ודע, כי זאת המדרגה היא מדרגה עליונה מאד וקשה, ולא ישיגה אלא מעט, ואחרי הרגל גדול מאד. וכשתזדמן מציאות אדם שזה עניינו - לא אומר שהוא למטה מן הנביאים, רצוני לומר: שהוא ינהיג כוחות נפשו כולם, וישים תכליתם ה' יתעלה לבד, ולא יעשה מעשה גדול ולא קטן, ולא ידבר מלה, אלא אם זה המעשה או זה הדיבור יביאו אל מעלה, או אל מה שיביא למעלה, והוא יחשוב ויתבונן בכל מעשה ותנועה, ויראה המביא הוא אל התכלית ההיא או אינו מביא, ואז יעשה. ❖ האם שתיקה / הימנעות היא דבר טוב בהכרח?

מאשר הוא בעל חיים, +תהלים מט, כא+ "נמשל כבהמות נדמו". ואמנם יהיה פועל אנושי אם יקח המועיל בלבד, ופעמים שיניח היותר ערב ויאכל היותר נמאס, לפי בקשת המועיל. וזה הוא פועל לפי הדעת, ובוה ייבדל האדם בפעולותיו מזולתו. וכן אם יבעל כל אימת שיתאוה, מבלי שישגיח בנזק ובתועלת - הנה זה הפועל לו מאשר הוא בעל חיים, לא מאשר הוא אדם. ואפשר שתהיה הנהגתו כולה לפי המועיל, כמו שזכרנו, אבל ישים תכליתו - בריאות גופו ושמירתו מן החוליים בלבד. ואין זה איש מעלה. כי כמו שבחר זה הנאת הבריאות - בחר ההוא הנאת האכילה או הנאת הבעילה, וכולם אין תכלית אמיתית לפעולותיהם. ואמנם הנכון, שישים תכלית ❖ נסו לחשוב מה עמדתו של הרמח"ל לגבי 'המותר'?

ויתעסק בקניית הממון, תהיה תכליתו בקבצו אותו - שישתמש בו למעלות, ושימצאהו לקיום גופו והמשך מציאותו, עד שישגי וידע מה' מה שאפשר לדעתו. ועל זה ההיקש יהיה למלאכת הרפואה מבוא גדול מאד במעלות, ובידיעת ה', ובהשיג ההצלחה האמיתית, ויהיו לימודה ודרישתה עבודה מן העבודות הגדולות, ולא תהיה אז כאריגה וכנגרות. לפי שבה נשער פעולותינו, ויהיו פעולותינו פעולות אנושיות, מביאות אל המעלות והאמיתות. כי האדם, אם יגש לאכול מאכל תאוה, ערב לחך, טוב הריח, והוא מזיק ומפסיד, ואפשר שיהיה סיבה למחלה מסוכנת או למיתת פתאום - הנה זה והבהמה שוים. ואין זה פועל האדם מאשר הוא אדם, ואמנם הוא פועל האדם ❖ מהם חלקי הדיבור?

פירוש הרמב"ם למשנה, מסכת אבות פרק א משנה טז

והחלק השני, הוא הדיבור אשר נאסר, והזהר ממנו, כעדות שקר וכזב ורכילות ומלשינות וקללה, ופסוקי התורה יורו על זה החלק, וממנו נבלות פה ולשון הרע. והחלק השלישי, הוא הדיבור המאוס, והוא הדיבור אשר אין תועלת בו לאדם בנפשו, ולא משמעת ולא מרי, כרוב סיפורי ההמון במה שארע ומה שהיה, ואיך מנהג מלך פלוני בארמונו, ומה היתה סיבת מות פלוני, או עושר פלוני, ואלה יקראו אצל החכמים 'סיחה בטלה', ואנשי המעלה ישתדלו בנפשם להניח זה הדיבור, ונאמר על רב תלמיד ר' חייא שהוא לא סח סיחה בטלה מימיו. ומזה החלק גם כן שיגנה האדם מעלה, או ישבח פחיתות, בין שהיתה מידותית או שכלית. והחלק הרביעי, והוא האהוב, הוא הדיבור בשבח המעלות השכליות והמידותיות, ובגנות הפחיתויות משני המינים גם יחד, והערת הנפש לאלה בסיפורים ובשירים,

תועלת בו. והחלק הרביעי - דיבור שהוא כולו תועלת, כדיבור בחכמות ובמעלות, ודיבור האדם במה שמיחד לו מאשר בו קיום חייו והמשך מציאותו. ובוה ראוי לדבר. ובכל עת שאשמע דיבור, אני בוחנו, ואם אמצאהו מזה החלק הרביעי - אדבר בו, ואם יהיה מן החלקים ההם - אשתוק ממנו. אמרו בעלי המידות: התבונן בזה האיש וחכמתו, שהוא חסר שלושה רבעים מהדיבור, וזו חכמה שראוי להתחנך בה. ואני אומר, כי הדיבור יתחלק לפי חיוב תורתנו לחמשה חלקים: מצווה, ואסור, ומאוס, ואהוב, ומותר. החלק הראשון, והוא המצווה, הוא קריאת התורה ולימודה והעיון בה, וזו מצות עשה מחויבת: "ודברת בם", והיא כמו כל המצוות. וכבר בא בחיזוק בלימוד מה שיקצר זה החיבור מהכיל קצתו.

נאמר בספרי המידות, כי אחד מן המתלמדים נראה מרבה בשתיקה, עד שלא היה מדבר אלא מעט מזער. ואמרו לו: מה סיבת הפלגת שתיקתך? ואמר: בחנתי הדיבור, ומצאתיו מתחלק לארבעה חלקים: החלק האחד - דיבור שהוא כולו נזק מבלי תועלת, כקללת אדם ודבר נבלה וכיוצא בהם, שאמירת זה שגועזן גמור. והחלק השני - דיבור שבו נזק מצד אחד ותועלת מצד אחר, כשבח אדם כדי לקבל תועלת ממנו, ויהיה בשבח ההוא מה שיכעיס את שונאו, ויזיק לזה ששבחו. וצריך להניח זה בגלל זה, ולא לדבר בזה החלק מן הדיבור גם כן. והחלק השלישי - דיבור שאין בו לא תועלת ולא נזק, כרוב דיבורי ההמון: איך נבנתה חומת העיר, ואיך נבנה ארמון פלוני, ותאור יפי בית פלוני, ורוב פירות מדינה פלונית, וכיוצא באלה מדיבורי המותרות. אמר: הרי הדיבור בזה החלק גם כן למותר, אין

זה העניין אמר כאן: "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה", והחכמים יאמרו לאיש מעלה שילמד המעלות: "דרוש, ולך נאה לדרוש", ואמר הנביא: +תהלים לג א+ "רננו צדיקים בה", לישרים נאזה תהלה". והעניין האחר - הקיצור, ושישתדל להרבות העניינים במעט הדברים, לא שיהיה העניין בהפך, והוא אומרם: "לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה".

מה שצריך לו, וזה מותר, אין אהבה בו ולא מיאוס, אלא אם ירצה ידבר בו במה שירצה, ואם ירצה ימנע. ובזה החלק ישובח לאדם מיעוט הדיבור, ומן הריבוי בו יזהר בספרי המוסר. אבל האסור והמאוס, הרי אין צריך לדברים ולא לציווי שראוי לשתוק ממנו לגמרי. ואמנם המצווה והאהוב, אם יוכל האדם לדבר כל ימיו בהם - הרי זו היא התכלית. אבל ראוי לו עם זה שני דברים: האחד - שיהיה מעשהו מתאים לדיבור, כמו שיאמרו: "נאים דברים היוצאין מפי עושיהן", ועל

ומניעתה מההן באותן הדרכים עצמן. וכן לשבח המעולים ולהללם במעלותיהם, כדי שייטב מנהגם בעיני בני אדם וילכו בדרכם, ולגנות הרעים בפחיתותיהם, כדי שיתגנו מעשיהם וזיכרם בעיני בני אדם, ויתרחקו מהם ולא ינהגו במנהגם. ויש אשר יקרא זה החלק - רצוני לומר: לימוד המידות המעולות והרחקת המידות הפחותות - 'דרך ארץ'.

והחלק החמישי, והוא המותר, הוא הדיבור במה שמייוחד לאדם מסחורתו ופרנסתו ומאכלו ומשתהו ולבושו ושאר

1 ההבחנה בין היהדות והאסלאם מהר לבין הנצרות מאידך יכולה לבוא על ביטויה המיוחד אם נבדוק את שתי האפשרויות לקביעת הניגוד למונה קדושה. ההפך מקדושה יכול להיות, במידה שווה, הטא וטומאה מצד אחד או חול מצד שני.² שני 'הפכים' אלה מייצגים הפיכות מנוגדות של מושג הקדושה: קדושה שהיא ההפך מהחול היא דבר שונה לחלוטין מקדושה שהיא ההפך מטומאה. הפיכה המכירה דק את הניגוד שבין קדושה לטומאה היא הפיכה טוטלית של המציאות: הכול מצוי בין שני הקטבים של קדושה וטומאה, וכל נמצא הוא שלב בסולם אדיר ממדים זה, ואין דבר מחוצה לו. הדרישה הדתית מקיפה את כללות חייו של האדם, ואף התחומים הנייטרליים כביכול מוצאים את מקומם דק מכות ההיתר הדתי. מותר לאדם לעסוק במסחר ומלאכה כדי פרנסתו, ועיסוק זה, שנועד לאפשר לו להקדיש את יתרו חייו לעבודת אלוהים ולגדל את משפחתו לתורה ולמצוות, מתקדש מכוח כיוונו לשם שמים. אין בנמצא תחום שמלכתחילה איננו כפוף לאיסור ולהיתר הדתיים. 'והגיה בה יומם ולילה' מכסה כל פינה שבמציאות היומיומית שאיננה מוקדשת למעשה אחד המוכתב על ידי הציווי הדתי וסדר העדיפויות הנקבע על ידו.

מבחינה זו נותרו תיאוריה של הנצרות תיאורים של דת התגלות, בשעה שהיהדות עברה למישור אחר לגמרי - דת הרואה נוכחות אלוהית מתמדת הן בכתבי הקודש והן במעשיו של האדם בכל עת ובכל שעה. נוצרי המבקש לקדש את חייו צריך להיכנס למנזר, לפרוש מן העולם החיצון ולהתנזר מכל אשר בו, משום שתחום החולין איננו ניתן לקידוש בשלמות. יהודי המבקש לקדש את חייו כולם אין לו אלא לדבוק בתרי"ג מצוות ובלמידת התורה, ומתוך כך מתקדשים ביתו ושולחנו, משפחתו והחברה שבה חי. הנזירות הנוצרית וכפיית הבתולין על כמרים מבטאים את ייאושה של הנצרות מאפשרות הקידוש של חי המין למרות סקרמנט הנישואין. היהדות ו... בחיי המין במסגרת הלכתית טהורה קדושה מופלגת, עד כדי התדמות לאלוהות עצמה במעשה הביאה.³⁶ התחום הארוטי נשאר בנצרות מטאפורי, בעוד היהדות לא הפרידה בין המטאפורה לבין החיים עצמם.]

(ניסוח יסודי של חלק הקדושה)
(29 י"א)

